

EDUSKUNNAN SIVISTYSVALIOKUNNALLE

Sähköposti: SiV@eduskunta.fi

Valtioneuvoston U-jatkokirje eduskunnalle komission ehdotuksesta direktiiviksi tekijänoikeudesta digitaalisilla sisämarkkinoilla (UJ 38/2018 vp)

Säveltäjäin Tekijänoikeustoimisto Teosto ry kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa ja esittää lausuntonaan seuraavaa.

1. Teoston pääviestit

- Direktiiviehdotuksen artiklan 13 perusratkaisu, jonka Euroopan parlamentti ja jäsenvaltioiden neuvosto ovat hyväksyneet, vastaa ns. arvokuiluongelman ydinkysymyksiin. Sen mukaan kuluttajien tallentamia sisältöjä yleisölle välittävät alustapalvelut ovat velvollisia hankkimaan toimintaansa asianmukaiset tekijänoikeusluvut eivätkä ne voi tässä asemassaan vedota sähkökauppadirektiivin artiklan 14 mukaiseen vastuuvapauteen.
- Suomen tulee edistää hyväksyttyä artiklan 13 perusratkaisua toteuttavan neuvottelutuloksen saavuttamista komission, parlamentin ja neuvoston trilogissa. Neuvotteluratkaisuun voi sisältyä esimerkiksi pienimpiin alustapalveluihin soveltuvia lievennyksiä vastuunrajoitusveloitteiden toimeenpanoon ja kuluttajien toimintamahdollisuuksia turvaavien tekijänoikeuden rajoitusten käyttöönottamista tai selventämistä.

2. Artiklan 13 perusratkaisu on oikea

Komission direktiiviehdotuksen artikla 13 tähtää ns. arvokuiluongelman ratkaisemiseen. Ongelmana on, että internetin alustapalveluiden liiketoimintamalli rakentuu luovien sisältöjen vapaan saatavuuden varaan, mutta palvelut eivät maksa tekijänoikeuskorvauksia oikeudenhaltijoille lainkaan tai aineistojen todellisen hyödyntämisen mukaisesti. Näin luovien sisältöjen arvo jää alustapalveluille sen sijaan, että se palautuisi oikeudenhaltijoille.

Sisältöjen oikeudenhaltijoiden kannalta artiklan 13 tavoitteet voidaan kiteyttää seuraavasti:

- Jäsenvaltioiden on säädettävä, että sisältöjen jakamiseen tarkoitettun verkkopalvelun tarjoaja välittää teoksia yleisölle antaessaan yleisölle pääsyn sisältöön, jota palvelun käyttäjät ovat tallentaneet palveluun
- Kun palveluntarjoaja välittää teoksia yleisölle, ilman lupaa tapahtunutta välittämistä ei koske sähkökauppadirektiivin artiklassa 14 säädetty vastuuvapaus

Nämä tavoitteet vastaavat Euroopan parlamentin ja jäsenvaltioiden neuvoston hyväksymää artiklan 13 perusratkaisua. U-jatkokirjeen liitteenä olevan perusmuistion mukaan (s. 8) perusratkaisu on yksiselitteinen: sosiaalisen median palvelut, joilla tarkoitetaan palveluita, joihin käyttäjät voivat tallentaa sisältöjä muiden käyttäjien saataville, olisivat selkeästi velvollisia hankkimaan oikeudenhaltijoiden luvat sisältöihin *ennen* kuin ne julkaistaan. Etukäteen annetun luvan vaatimus on tekijänoikeuden pääsääntö ja kulmakivi: tekijänoikeuden haltijalla on – ja tulee olla – yksinoikeus määrätä siitä, miten hänen teostaan käytetään. Perusmuistiossa myös vahvistetaan neuvoston ja parlamentin perusratkaisun merkitsevän sitä, että palvelu ei voisi vedota sähkökauppadirektiivin artiklan 14 mukaiseen vastuuvapauteen (s. 9).

3. Suomen tulee edistää neuvottelutuloksen saavuttamista trilogissa

Sivistysvaliokunta hyväksyi 7.12.2017 seuraavan sisältöisen arvokuiluongelmaa koskevan kannanoton: *"Sivistysvaliokunta pitää erittäin perusteltuna sitä, että komissio arvioi erilaisten välittäjiksi katsottujen palveluiden rooleja ja tarvittaessa etsii keinoja, joilla oikeudenhaltijat saisivat osansa palveluista kertyvistä tuloista. Komission ehdotus on lähtökohdiltaan oikeansuuntainen,*

vaikkakin se sisällöllisesti vaatii kehittämistä. Valiokunta pitää välttämättömänä, että esitetyn arvokuilun laajuutta ja sen muodostumiseen liittyviä markkina- ym. mekanismeja selvitetään tarkasti. Sivistysvaliokunta pitää erittäin tärkeänä, että eduskuntaa informoidaan riittävän ajoissa edellä tarkoitetun direktiivin uudistamistyön etenemisestä.” (SiVP 105/2017 vp)

Valiokunnan edellyttämiä selvityksiä on viimeksi kuluneen vuoden aikana tehty. Euroopan parlamentissa ja jäsenvaltioiden kesken on käyty intensiivinen ja perusteellinen keskustelu artiklan 13 arvioiduista tai mahdollisista vaikutuksista. Neuvoston kanta hyväksyttiin 25.5.2018 ja parlamentin kanta vahvistui 12.9.2018, minkä jälkeen trilogineuvottelu käynnistyi lokakuun alussa. Valtioneuvoston U-jatkokirje toimitettiin eduskunnalle kuitenkin vasta 21.12.2018, kun trilogi oli jo edennyt loppuvaiheeseen. Mielestämme alkuperäiseen komission esitykseen tehtyjä muutoksia olisi voitu selostaa eduskunnalle jo parlamentin päätöksen jälkeen, jotta Suomen kannasta olisi voitu keskustella hyvissä ajoin.

Perusmuistiossa pidetään neuvoston ja parlamentin ehdottamaa artiklan 13 perusratkaisua ongelmallisena ja esitetään Suomen kantana, että tämä sääntelyvaihtoehto olisi epätasapainoinen ja mahdollisesti jopa sisämarkkinoille haitallinen. Tällainen johtopäätös virheellinen.

Perusmuistiossa huomautetaan (s. 6), että lähtökohtaisesti lainsäätäjän tulisi pyrkiä ratkaisemaan markkinoilla olevia ongelmia keinoin, joilla on mahdollisimman vähäinen vaikutus markkinoiden *normaaliin* toimintaan. Esillä oleva ratkaisumalli on muistion mukaan jyrkin mahdollinen. Alustapalvelumarkkinoiden nykyinen toiminta *ei kuitenkaan ole normaalia*. Se perustuu jättimäisten alustapalveluyritysten taitavasti rakentamaan liiketoimintamalliin, jonka lähtökohtana on sisältöjen massiivinen hyödyntäminen ilman tekijänoikeudellista vastuuasemaa sähkökauppa-direktiivin 14 artiklaan tukeutuen. Markkinoiden palauttaminen normaaliksi edellyttää juuri selaista alustapalveluiden vastuuasemaa ja velvoitteita kirkastavaa sääntelyä, jonka lähtökohdat neuvosto ja parlamentti ovat hyväksyneet.

Perusmuistiossa luetellaan useita ongelma- tai tulkintakysymyksiä, joilla Suomen kielteistä kantaa perustellaan. Johtopäätökset ovat kuitenkin hätiköityjä ja ennenaikaisia. Osa muistiossa käsitellyistä kysymyksistä tullaan ratkaisemaan trilogin neuvottelutuloksessa, osa jää ratkaistavaksi aikanaan EU:n tuomioistuimessa. Useat ongelmina mainitut asiat ovat lisäksi sellaisia, että ne ratkaistaan tai on jo ratkaistu markkinoilla. Muistiossa esimerkiksi arvellaan (s. 8), ettei markkinoilla olisi ennakkollisia ja kattavia massalicensiointia mahdollistavia mekanismeja. Kuitenkin tekijänoikeusjärjestöjen yleisesti tarjoama ns. blanket licence -lupa on esimerkki vakiintuneesta ja erilaisille markkinoille soveltuvasta mekanismista, joka mahdollistaa kaikkien järjestön edustukseen kulloinkin kuuluvien teosten käyttämisen käyttäjän etukäteen hankkiman lisenssin puitteissa. Sopimuslissenssin avulla oikeusvarmuutta voidaan vielä tehostaa.

Komission, parlamentin ja neuvoston välisen trilogin saattaminen päätökseen edellyttää, että vielä auki olevista kysymyksistä saavutetaan yhteisymmärrys. Mahdollisia ratkaisua edesauttavia elementtejä ovat esimerkiksi pienimpiä alustapalveluita velvoittavien vastuunrajoitustoimenpiteiden lieventäminen ja kuluttajien toimintamahdollisuuksia turvaavien tekijänoikeuden rajoitusten käyttöönotto tai selventäminen. On syytä uskoa, että tällaisia keinoja kyetään neuvotteluissa hyödyntämään. Myös Suomen tulee neuvoston kantaa muotoiltaessa rakentavasti vaikuttaa suotuisan lopputuloksen saavuttamiseen. Neuvoston ja parlamentin hyväksymä perusratkaisu on vähimmäisedellytys sille, että internetin sisältöpalvelumarkkina voidaan palauttaa normaalitilaan, jossa toimijoilla on tasapuoliset toimintaedellytykset ja oikeudenhaltijoiden lakiin perustuvat oikeudet toteutuvat tekijänoikeuden peruseräpäätösten tarkoittamalla tavalla.

Helsingissä, helmikuun 5 päivänä 2019

Säveltäjäin Tekijänoikeustoimisto Teosto ry

Risto Salminen
toimitusjohtaja

Martti Kivistö
johtaja, regulaatio ja toimintaympäristö